

UN BANQUET A TARRAGONA, O UNA TOPADA EN AIGÜES D'EIVISSA?

per Xavier Renedo

El *Llibre dels fets* situa l'origen del projecte de conquesta de Mallorca en un episodi força diferent de la versió recollida per Bernat Desclot, tot i que en el fons no hi ha cap contradicció. Segons la *Crònica* de Desclot, el detonant de l'empresa va ser un incident provocat per dues sageties de Tarragona que en aigües d'Eivissa van atacar, amb patent de cors, una galera i una tarida del rei de Mallorca. Van aconseguir de fer-se seva la tarida, però la galera va poder fugir cap a Mallorca a donar l'avís. Com a represàlia, el rei de Mallorca va capturar tot primer una nau comercial barcelonina que venia de Bugia, i que hem d'imaginar carregada de mercaderies, i, en segon lloc, una altra nau barcelonina, que també hem d'imaginar carregada de mercaderies, i que es dirigia cap a Ceuta. Presento el relat d'aquests incidents segons Desclot en una versió una mica modernitzada per fer-la més comprensible:

Després s'esdevingué que al cap de poc temps dues sageties de Tarragona van entrar amb patent de cors en aigües musulmanes, i quan van ser a Eivissa, una illa que és a prop de l'illa de Mallorques, trobaren una galera i una tarida del rei sarraí de Mallorques, que carregaven fusta per fer galeres a Mallorca, i van pendre la tarida, però la galera fugí i anà a Mallorques. I digueren al rei de Mallorques les noves que els havien esdevingut, i com dues sageties de catalans havien pres la tarida carregada de fusta, i el rei sarraí de Mallorques es va ofendre molt. I al cap de pocs dies arribà una nau de Barcelona, que venia de Bugia, a Mallorques, i el rei la va pendre amb tot l'haver que hi havia dins. Després armà galeres i, en l'illa d'Eivissa, prengueren una nau de Barcelona molt rica, que anava a Ceuta, i la dugueren a Mallorques.

Jaume I, molest, envia un missatger cap a Mallorca per demanar explicacions i exigir el retorn de les naus capturades i dels béns i les mercaderies confiscades. Els mercaders genovesos, pisans i provençals instal·lats a Mallorca, convocats pel rei de l'illa per donar-li consell, li recomanen que no faci cas d'un rei "de poc poder", que havia fracassat en el setge de Peníscola (1225). Desclot posa aquest consell en boca d'un mercader genovès que parla en nom de tots els altres:

Senyor, no et cal tenir temor del rei d'Aragó, que rei és de poc poder, que durant molt de temps va posar setge a un petit castell de mala mort que s'anomena Peníscola, i se n'hagué d'anar sense poder-lo ocupar. Per això no li torneu res del que heu pres dels seus vassalls.

El rei de Mallorca, fent cas d'aquest consell, decideix no satisfer les reclamacions de Jaume I, que en veure's tractat d'aquesta manera convoca corts a Barcelona per venjar-se'n i trobar una solució armada a aquest problema.

Versions complementàries

D'entrada sembla que les versions del *Llibre dels fets* i de la *Crònica de Desclot* no tenen gaire res en comú, però si s'analitzen amb deteniment, i es tenen en compte uns detalls que s'expliquen en el paràgraf 77 del *Llibre dels fets*, s'arriba a la conclusió que més aviat totes dues versions es complementen. D'entrada cal remarcar que si, per una banda, Jaume I situa l'origen de l'expedició de conquesta a Tarragona, a casa d'un home de mar, la *Crònica* el situa en un incident provocat per dues 'sageties' que són de Tarragona i que potser van tenir alguna relació amb Pere Martell, l'amfitrió del banquet. A més, en un interessant article dels anys setanta M. Coll i Alentorn va proposar de relacionar les dues sageties de què parla Desclot amb dues naus amb patent de cors que, a principis de la tardor del 1226, podrien haver estat les protagonistes de l'assalt d'una galera i una tarida del rei de Mallorca¹. Les fonts mallorquines de l'època parlen d'aquest incident —coincidint, per tant, amb la versió de Desclot— i indiquen que l'operació es va fer a les ordres del senyor de Tortosa, que era Ramon de Montcada, un dels convidats del banquet organitzat per Pere Martell. Segons Coll i Alentorn, el cap de l'expedició podria haver estat Guillem d'Òdena, que era un noble vinculat al clan dels Montcada.

A més en el mateix *Llibre dels fets*, uns quants paràgrafs més endavant, es relata un episodi que encaixa sense problemes amb el relat de Desclot. Segons Jaume I, en ple setge de Mallorca, el comte Nunó és enviat com a missatger al rei musulmà i inicia el seu parlament assegurant que el rei de Mallorca s'equivoca quan nega haver fet cap ofensa greu a Jaume I, perquè li havia pres uns mesos abans «una tarida de son regne amb havers grans de mercaderia» (§77). Don Nunó també recorda que Jaume I havia enviat un missatger a Mallorca per demanar explicacions, i que aquest ambaixador, en veure que el rei de Mallorca menystenia la figura de Jaume I, li va recordar que «aquest era fill d'aquell qui vencé la batalla a la host d'Úbeda» (§77), és a dir li fa present que el rei En Jaume era fill de Pere el Catòlic, un dels herois de la batalla d'Úbeda o de les [Navas de Tolosa](#), i en certa manera l'amenaça amb la possibilitat que es repeteixi a Mallorca una derrota d'aquella magnitud.

¹ «Guillem i Guillem Ramon II d'Òdena», *Estudis d'història medieval* 4 (1971), ps. 3-26,

Ras i curt, el *Llibre dels fets* també parla, al capdavant, d'un episodi de pirateria, tot i que només esmenti una nau, no pas dues, atacada pel rei de Mallorca i que, a més, s'oblidi d'esmentar, o ignori, l'incident inicial de les dues sageties tarragonines de què parla Desclot. El *Llibre dels fets* parla també d'una ambaixada de Jaume I a Mallorca per exigir explicacions i compensacions, i d'unes paraules ofensives de l'ambaixador del rei d'Aragó, unes paraules que semblen la rèplica de les paraules de menyspreu contra Jaume I pel seu fracàs en el setge de Peníscola recollides per Desclot. En efecte, si en el consell del rei de Mallorca es comença, segons la *Crònica* de Desclot, menyspreant Jaume I, l'ambaixador del comterei recorda a tothom, d'acord amb el relat del *Llibre dels fets*, un episodi gloriós del c.v. militar del pare de Jaume I. Potser l'esment de la batalla d'Úbeda, o de les Navas, i del paper que hi va jugar Pere el Catòlic va néixer com una resposta irada i contundent al menyspreu de Jaume I pel fracàs del setge de Peníscola. Sigui com sigui, és molt possible que Jaume I i Desclot estiguin explicant episodis diferents d'una mateixa història i que, per tant, convingui llegir-los en paral·lel, tenint en compte més les continuïtats que no pas les divergències.

© Xavier Renedo